

den offentliga och den privata sektorn var 5 procent. En nollställning var nödvändig. Yrkande om lönehöjning med 3,4 procent från den 1 januari 1988 inlämnades redan i början av december 1987 till SAV.

SL förde fram bestämda krav på fortsatta centrala avtal på skolområdet. Förbundet inriktade sina krav på ökad reallön och minskad lönespännvidd mellan olika lärargrupper. Höjd ingångs- och slutlön ingick också i kraven. SL ville ha ettårsavtal, vilket tidigare hade fastlagts av förbundet och TCO-S. Efter "mjuksamtal" och förhandlingar hösten 1987 träffade parterna utan varsel om konflikt ett avtal som gav ca 7 procent. Utöver lönehöjningen, höjdes sjuklönen till 100 procent. För skolområdet innebar avtalet höjda ingångs- och slutlöner för lärare, högre begynnelselön för skolledare och en lokal pott på 2,8 procent att hantera. I avtalet avsattes ett utrymme för lokala förhandlingar om ersättning till lärare med specialfunktioner, enligt en särskild förhandlingsordning. I förhandlingsprotokollet antecknades att parterna var eniga om att försöka lösa problemen med arbetstider och pensioner vid ett senare tillfälle.

1989 års förhandlingar

Nedskärningar av offentlig verksamhet, brist på behöriga lärare och problem med rekryteringen till lärarutbildningen var frågor som diskuterades inom förbundet inför 1989 års förhandlingar. Vilka villkor som de nya grundskollärarna skulle ha var en annan viktig fråga. Det var högkonjunktur i landet. Åtgärder sattes in på den offentliga sektorn för att marknadsanpassa lönevillkoren. Samtidigt hade löneutvecklingen på den offentliga sektorn varit sämre än på den privata sektorn. Den ekonomiska balansen i statens affärer ansågs kräva lönetak i kommande avtalsrörelse.

SLs medlemmar krävde centrala avtal och inte individuella löner, arbetstidsavtal samt rejäla löneökningar. Dessa krav framfördes hösten 1988 i samband med förbundets avtalskonferenser och vid andra möten med många medlemmar närvarande.

Inom TCO-S blev förbunden ense om krav på uppräkningsarbete av de statliga tjänsterna. Ett omfattande utredningsarbete inleddes. På skolområdet utarbetades olika typer av underlag: hur innehållet i tjänsterna hade ändrats, hur utbildningen hade ändrats och hur löneutvecklingen hade försämrats gentemot andra grupper. TCO-S gav alla beräkningsunderlag till SAV. Både förbundet och kartellen var pressade av medlemsuppfattningarna, som krävde omedelbara åtgärder för bättre villkor. 1989 års lönerörelse skulle också visa sig bli svår och avgörande för landets lärare och skolledare.

Det blev inte bättre när statsverkspropositionen i januari 1989 redovisade att statsbidraget till lärarlöner skulle minskas med 167

miljoner kronor. De protester som då framfördes fick till effekt att regeringen tog tillbaka förslaget om nedskärning och "lönetak" vid 4 procent.

Den 4 april kallade löneminister Bengt K Å Johansson och den nye skolministern Göran Persson TCO-S och företrädare för SL och SFL till information rörande kompletteringspropositionen. Göran Persson informerade om att regeringen skulle tillsätta en grupp som skulle analysera problemen i samband med en eventuell övergång till ett enhetligt huvudmannaskap, dvs kommunal reglering. SACO-sidans lärare och skolledare fick senare information i saken. Kontakterna mellan främst skolministern och de fackliga organisationerna blev föremål för utfrågning i konstitutionsutskottet under värriksdagen 1990. Utfrågningen föranledde ingen åtgärd.

Det första utspelet i lönerörelsen var att SAV i ett uttalande den 7 april redovisade sina utgångspunkter för 1989 års förhandlingar. I dessa angavs att statens lönepolitik skulle ta hänsyn till personalförsörjningen och verka för marknadsinriktade löner och lokala förhandlingar. I utgångspunkterna framhölls också att "det finns vissa indikationer på att läraryrket har fått minskad attraktionskraft. Detta förhållande bör ägnas uppmärksamhet i förhandlingarna". Dokumentet tog upp att nya tjänster skulle utformas och att yrkesverksamma lärare behövde fortbildning för att stärka sin kompetens.

I kompletteringspropositionen den 20 april föreslogs en grundlig analys av konsekvenserna av en slopad statlig reglering av lärar- och skolledartjänsterna samt syo. Enligt propositionen var detta frågor som inte enbart riksdag och regering hade att besluta om, utan arbetsmarknadens parter skulle också få säga sitt.

I den inriktning av förhandlingarna på skolområdet som SAV presenterade den 17 maj berördes, utöver löner, arbetstid och tre-årig avtalsperiod, en anmälan om att ändrat huvudmannaskap för lärare, skolledare och syo-funktionärer kunde bli aktuellt. SAVs inriktning av lönerörelsen behandlades på SLs representantskap den 18 maj. Det var främst två frågor som togs upp till diskussion, nämligen lokala förhandlingar och ändrat huvudmannaskap. Representantskapet beslöt "uttala sitt stöd för förbundsstyrelsens fortsätta kontakter med SAV beträffande lärarfrågor i 1989 års förhandlingar". Genom besluten kunde förbundsstyrelsen gå vidare för att syna SAVs kort.

I SAVs bud den 31 maj hänvisades till den inriktning som hade angetts den 17 maj, med det utrymme som för 1989 och 1990 minst motsvarade förslaget för det övriga statliga avtalsområdet.

Ett delavtal slöts för hela det statliga området den 27 juni, med engångsbelopp på 600 kr och generell höjning från den 1 juli med 4 procent + 100 kr, dock lägst 540 kr. Fortsatta förhandlingar skulle föras efter sommaren.

SLs och SFLs förbundsstyrelser gick ut med ett yrkande på höjd slutlön med 4000 kr och sänkt undervisningsskyldighet med intervall 23—25 veckotimmar i grundskolan och 20—25 veckotimmar i gymnasieskolan. Ett representantskap fastställde kraven.

En informationsserie till lokalavdelningarna i SL och SFL genomfördes. Förbundsstyrelseledamöter och ombudsmän från bägge kanslierna medverkade. Vissa lokalavdelningar var kritiska. Mest var de oroadе för kommunalisering och individuella löner. Protester kom från bl a Norrköping. Den interna informationen till lokalavdelningarna var en viktig del av den totala informationen. "SL-fackligt" gick ut i 27 nummer under hela förhandlingsperioden. Det var inte information som fattades, och så många besök från förbundsstyrelse och kansli hade lokalavdelningarna aldrig fått.

När SAV överlämnade sitt förslag till avtal fanns det två alternativ för skolområdet. Det ena var ett tvåsamtal och 1,5 procent mer till lärarna jämfört med övriga statliga grupper, men ingen sänkt undervisningsskyldighet. Det andra förslaget byggde på regeringens lagda proposition om överförande av arbetsgivaransvar till kommuner och landsting för lärare, skolledare och syo-funktionärer den 1 januari 1991.

Det förslag som lades fram var det som SL och SFL intensivt hade förhandlat fram under nätter och dagar innan den samlade arbetsgiversidan lade fram sitt förslag. SACO och LR mer eller mindre bojkottade förhandlingarna — föreföll det — och drev i stället propaganda mot det som riksdagen skulle besluta om, nämligen propositionen om kommunalisering. SL och SFL ansåg att det vore bättre att ta itu med förhandlingarna i stället. Erfarenheterna från tidigare kommunaliseringar — tex skolcheferna och ungdomsvårdsskolorna — var att när man skulle förhandla efter riksdagsbeslut, fanns inte stora möjligheter att hävda goda omställningsvillkor. Därför var det viktigt att parallellt med lönevillkoren hävda yrkesintressen, tex att statlig styrning garanterar en likvärdig skola, likvärdig lärarbehörighet och likartad meritvärdering. Kontakterna med politiska partier tidigt på våren 1989, i samband med den sk styrberedningens förslag, visade att det fanns klar majoritet för ett ändrat huvudmannaskap.

LRs agerande ledde till att regeringens proposition om kommunalisering kom att behandlas innan höstriksdagen var slut. Tidigare hade det sagts att en proposition skulle läggas till vårriksdagen 1990. Att propositionen utlöste konflikt på SACO-sidan var helt klart. Utan att ge bifall till kommunaliseringen, ansåg SL och SFL att detta var en riksdagsfråga. Riksdagen beslöt enligt propositionen.

På skolområdet var SAVs slutförslag i linje med vissa av de yrkanden SL och SFL hade lämnat in tidigare. Förslagen hade samma inriktning som förbundens lönepolitiska riktlinjer. I budet för sektor skola konstaterades att regeringen hade lagt en proposition

i kommunaliseringsfrågan för lärare, skolledare och syo-funktionärer som förutsatte att den statliga regleringen skulle upphöra den 1 januari 1991.

Avtalsperioden var treårig utom för statliga skolor och folkhögskolor, där avtalsperioden föreslogs bli två år. För skolans del gällde förslaget endast om budet godtogs i sin helhet. Budet innebar en höjning av lärarnas löner med i genomsnitt 9,6 procent från den 1 juli 1989. Från den 1 januari 1990 skulle lönerna öka med 5,15 procent och från den 1 januari 1991 med 3 procent utöver de avtalsenliga löneökningarna för det året. Slutlön för lärarna garanterades till lägst 17 500 kr per månad den 1 januari 1991. Ett fast lönesystem med automatiskt verkande löneutveckling erbjöds med slutlön efter 20 respektive 23 år. Redan den 1 januari 1990 föreslogs slutlönen bli 16 400 kr för alla lärare, utom för adjunkter och lektorer i gymnasieskolan som skulle få 16 900 respektive 19 100 kronor.

Från den 1 januari 1990 skulle lärarnas ferietid uppgå till högst 6 dagar. Undervisningsskyldigheten sänktes från 29 till 28 veckotimmar den 1 juli 1990. Den 1 januari 1991 skulle ferietiden ökas till 8 dagar. Den 1 juli 1991 skulle arbetsplatsförlagd tjänstgöring om högst 34 timmar införas. Då skulle också genomsnittsregleringen av arbetstiden i grundskolan införas med 26 timmar för låg- och mellanstadiet samt 24 timmar på högstadiet. Den 1 januari 1992 skulle ferietiden ändras till högst 30 dagar per tre år, dock högst 15 dagar per år.

Vid 151 lokala möten presenterades SAVs bud och förbundsstyrelsernas rekommendation att säga ja i den medlemsomröstning som skulle hållas om avtalet. Dessutom anordnades två ordförandekonferenser. I SL var förbundsstyrelsen inte enig. En ledamot reserverade sig. Medlemsomröstningen visade att en majoritet av medlemmarna ville att budet skulle antas.

SLs representantskap rekommenderade enhälligt den 23 november styrelsen att anta SAVs slutförslag samt avtalet på sektor skola. SFLs representantskap antog också avtalsförslaget. Den 1 december 1989 antog TCO-S avtalsfullmäktige slutgiltigt SAVs avtalsförslag. SL och SFL anordnade 143 avtalskonferenser under perioden 4–8 december.

Under den tid då SL/SFL diskuterade avtalsförslaget utlöste SACO sin strejk, vilket påverkade diskussionerna. LR propagerade mot avtalet. Sådana viljeyttringar kom även från vissa håll inom SL, bl a Göteborg och Norrköping.

Ett medlarbud kom den 10 december 1989, efter att strejken hade börjat. Ett tidsbegränsat lönetillägg för adjunkter och lektorer i gymnasieskolan presenterades. TCO-S, SFL och SL avvisade medlarbudet och förklarade sig inte vara beredda att ändra avtalet, vilket gjorde att SAV måste säga nej. TCO-S krävde i stället ändringar av

Högstadieläraryrket
håller stämma 1975. På po-
diat från vänster John-
Olof Olsson, Ture Emlund
(föreningens ordförande)
och Lars Paul (föreningens
sekreterare och ombuds-
man vid SLs kansli).
Längst fram till vänster
syns en av rösträknarna,
Ulf Larsson.
Foto: Gunnar Wallin.

de 34 timmarna arbetsförlagd tid och av de 30 dagarnas arbete under ferier. Detta ville arbetsgivaren diskutera. Diskussionerna ledde fram till överenskommelse om ändring i skolavtalet. Natten mellan den 13 och 14 december klarades detta upp. Sedan lämnades samma avtal som bud genom medlarna till SACO. Ändringarna var att arbetsplatsförlagd tid, utöver undervisningsskyldigheten, blev högst 5 timmar per vecka i stället för totalt 34 timmar samt att ferietidens ändrades från 30 till 24 dagar under en treårsperiod.

Genom de ändringar i avtalet som TCO-S, SFL och SL blev överens med arbetsgivaren om, kunde SACO med LR:s fullmakt anta treårsavtalet och arbetskonflikten avblåsas. Förbundet gjorde en ordentlig utvärdering som sedermera godtogs av representantskapet. Inom SL ställdes krav om extra kongress, men styrelsen fann inte skäl att kalla in en sådan. De som framförde kravet ansåg att förbundsstyrelsen hade handlat fel under avtalsrörelsen. Det resultat som uppnåddes i förhållande till andra grupper och den lika slutlönen innebar dock ordentliga framsteg. Avtalet kompletterades med en arbetstidsändring som gav lärarna sänkt undervisningsskyldighet.

Under 1990 fortsatte förhandlingarna för att träffa slutliga avtal om övergången från statligt avtal till kommunalt avtal. Det tog lång tid och avtalet var färdigt strax före jul 1990.

Ett annat resultat av 1989 års avtalsrörelse var att grunden för förhandlingskartellerna TCO-S och KTK radikalt förändrades. Detta ledde till att dessa upplöstes och TCO-OF (Offentliganställda) bildades.